

DunaKavics

A Dunaújvárosi Főiskola online folyóirata 2015. III. évfolyam III. szám

Műszaki-, Informatikai és Társadalomtudományok

ROLAND CSEH-JÓZSEF

KATONA

Design a Bill Monitor application based on Android Operation System

BARÁTH ARTUR

A közegészségügyi informatikai rendszerek biztonságát veszélyeztető humán forrású veszélyek

Kovács Lajos
Élhető világ

Magyar András
Pentele - Párt - Politika

DunaKavics

A Dunaújvárosi Főiskola online folyóirata 2015. III. évfolyam III. szám

Műszaki-, Informatikai és Társadalomtudományok

MEGJELENIK ÉVENTE 12 ALKALOMMAL

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

András István, Király Zoltán, Kukorelli Katalin, Palotás Béla,
Rajcsányi-Molnár Mónika,

SZERKESZTŐSÉG

Ladányi Gábor (Műszaki)

Nagy Bálint (Informatika és matematika)

Szakács István (Gazdaság és társadalom)

Klucsik Gábor (technikai szerkesztő)

Felelős szerkesztő Németh István

Tördelés Duma Attila

Szerkesztőség és a kiadó címe 2400 Dunaújváros, Táncsics M. u. 1/a.

Kiadja DUF Press, a Dunaújvárosi Főiskola kiadója

Felelős kiadó András István, rektor

A lap megjelenését támogatta TÁMOP-4.2.3-12/1/KONV-2012-0051

„Tudományos eredmények elismerése és disszeminációja
a Dunaújvárosi Főiskolán”.

<http://dunakavics.duf.hu>

ISSN 2064-5007

Tartalom

ROLAND CSEH-JÓZSEF KATONA

Design a Bill Monitor application based on Android Operation System

5

BARÁTH ARTUR

*A közegészségügyi informatikai rendszerek biztonságát
veszélyeztető humán forrású veszélyek*

17

KOVÁCS LAJOS

Élhető világ

29

MAGYAR ANDRÁS

Pentele – Párt - Politika

37

Galéria

(Bakos Miklós fotói)

43

Dunakavics - 2015 / 3.

Design a Bill Monitor application based on Android Operation System

Abstract: The article presents an application design which run on the Android Operating System and requirement analysis and specification has been provided. The designed application will lead to the users a full range of bill about fees of the current period or balance. The design is one of the most important life cycle of the software development, which can be accomplished by several technological tools, such as the UML (Unified Modelling Language) which provided numerous models. In this article, different design patterns and results of the designed application will be demonstrated by mainly diagrams which are provided by UML.

Keywords: Android, software development, design, UML.

Összefoglalás: A cikk egy olyan Android operációs rendszerre szánt alkalmazás tervezését mutatja be, amelynek követelmény-feltárása és specifikációja már megtörtént. A tervezendő alkalmazás egy teljeskörű „számlát” vezet a felhasználók számára az aktuális időszak forgalmi díjáról vagy éppen telefon egyenlegéről. A tervezés a szoftverfejlesztési életciklus egyik legjelentősegteljesebb állomása, amelyet több technológiai eszközzel is megvalósíthatunk, mint például az UML (Unified Modelling Language – Egyesített Modellező Nyelv) által szolgáltatott modellek. A cikkben jórészt ezen modellező nyelv által biztosított diagramok segítségével ismertetésre kerülnek a megvalósítandó alkalmazás különböző terv mintáik és eredményeik.

Kulcsszavak: Android, szoftverfejlesztés, tervezés, UML.

**PentaTrade Kft*

E-mail: cseh.roland@pentatrade.hu

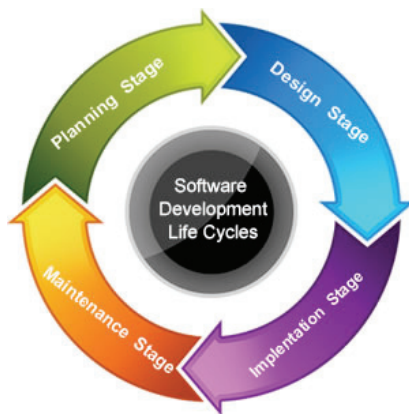
***Dunaújvárosi Főiskola,
Informatikai Intézet*

E-mail: katonaj@mail.duf.hu

Introduction

The modelling is one of the most important stage of engineering development [1, 2] and software development also. The software development life cycle (SDLC), which may be in all period of this cycle, but it is more typical during the design of an application. Emphasis must be placed by software developers during a careful design, as a good plan is able to help them discloser errors, so developers can improve these bugs earlier. Because of the earliest errors correction, considerable cost savings can be achieved. One of the most widely used modelling language (UML – Unified Modeling Language) during design method, which provides several diagrams to use. Important to know that there are not good or wrong diagrams, their selection depends on the type of the designer, moreover the software type can also determine their uses. [3, 4, 5]

Figure 1: Software Development Life Cycles (SDLC)

Source: <http://www.atksolutions.com/articles/images/>

The article presents an Android OS-based software design, which will be lead a phone bill, based on specification of the application. Having finished the design, the application implementation, testing and migration can be started. In planning

[1] Attila Kővári, (2009): Hybrid Current Control Algorithm for Voltage Source Inverters, Proceedings First IEEE Eastern European Conference on the Engineering of Computer-Based Systems, Novi Sad, Pp. 65–70.

[2] Attila Kővári, (2010): Real-Time Modeling of an Electro-hydraulic Servo System, Computational Intelligence in Engineering, Springer, Pp. 301–311.

[3] Whitten, J. L.–Lonnie D. Bentley, Kevin C. Dittman. (2003): *Systems Analysis and Design Methods*.

[4] McConnell, S. (2004): *"7: Lifecycle Planning"*. Rapid Development. Redmond, Washington: Microsoft Press.

[5] Blanchard, B. S.,–Fabrycky, W. J. (2006): *Systems engineering and analysis*. New Jersey: Prentice. Hall.

stage, the most important aspect was the efficiency and flawless operation. It was tried to plan so screen design that ensure the easiest possible overview in the in the implemented application.

The result of the plan, diagrams and models will be the core of the implemented application. [6, 7]

Specification of software requirements [6]

The most important features that has to be solved:

- Following contract or prepaid phone card bills;
- Following the billing period correctly (each subscription has a date when the period is restarted);
- Handling free minutes and free text messages;
- Managing free phone numbers and text messages numbers;
- Within the network and outside the network minutes / text messages fee, free minutes and text messages tracking;
- Handling periods (business, outside business and free hours);
- Calculating with tax of the phone;
- Service for monthly limit and balance limit;
- Invoice report function (in case of subscription);
- Handling the balance charging (in case of prepaid);
- Managing other monthly expenses;
- Nice and simple HOLO theme user interface based on the Android Design Guidelines;
- Various HOLO themes;
- Consistent appearance in case of Android 2.3 or even 4.x with ActionBarSherlock management;
- Advanced options understandably;
- Widgets and/or notification on the status which is updated automatically after finishing a phone call or sending a text message;
- Roaming notice;
- Logging the program events correctly.

[6] R. Cseh, –J. Katona, (2015): *Requirement analysis and specification of a Bill Monitor application based on Android Operating System*. Dunakavics, Vol III., Issue II., Pp. 35–44.

[7] Ralph, P.–Wand, Y. (2009): A Proposal for a Formal Definition of the Design Concept. In: Lyytinen, K.–Loucopoulos, P.–Mylopoulos, J.–Robinson, W., (Eds.): *Design Requirements Engineering: A Ten-Year Perspective*. Springer-Verlag, Pp. 103–136.

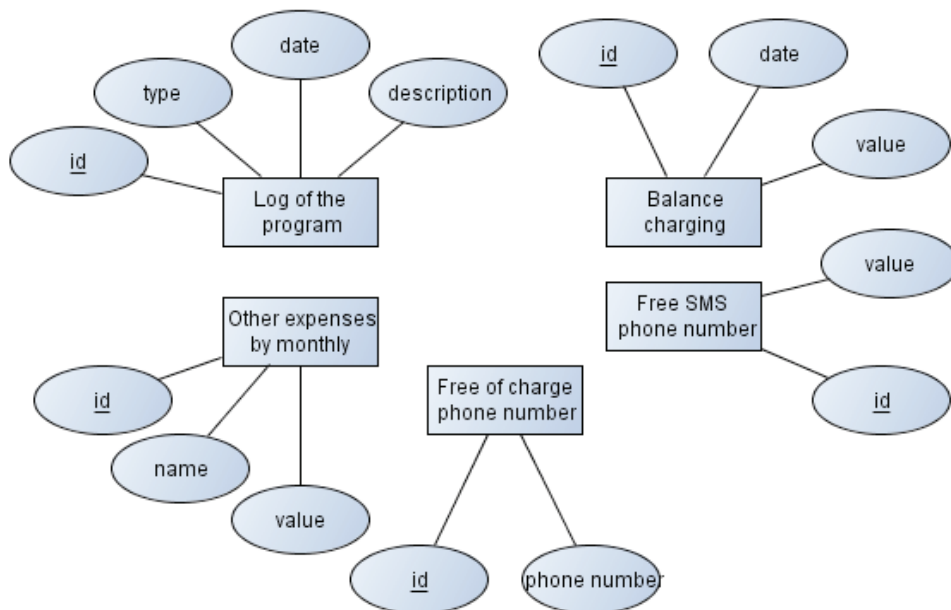
Design the database

It is recommended to use database because of the appropriate data storage and the features which are described in the specification. The following functions require to create a database:

- Free of charge phone numbers and free text messages number management;
- Other expenses by monthly;
- Balance charging;
- Event log.

Each feature will be separated into different data table and relationship between them is not necessary (Figure 2.).

Figure 2. Entity-relationship model (E/R model) in a big way.

The Android Operating System provides that any application are able to create a file-based database, which can be accessed only by itself. It is advisable to implement the above designed database with this in mind.

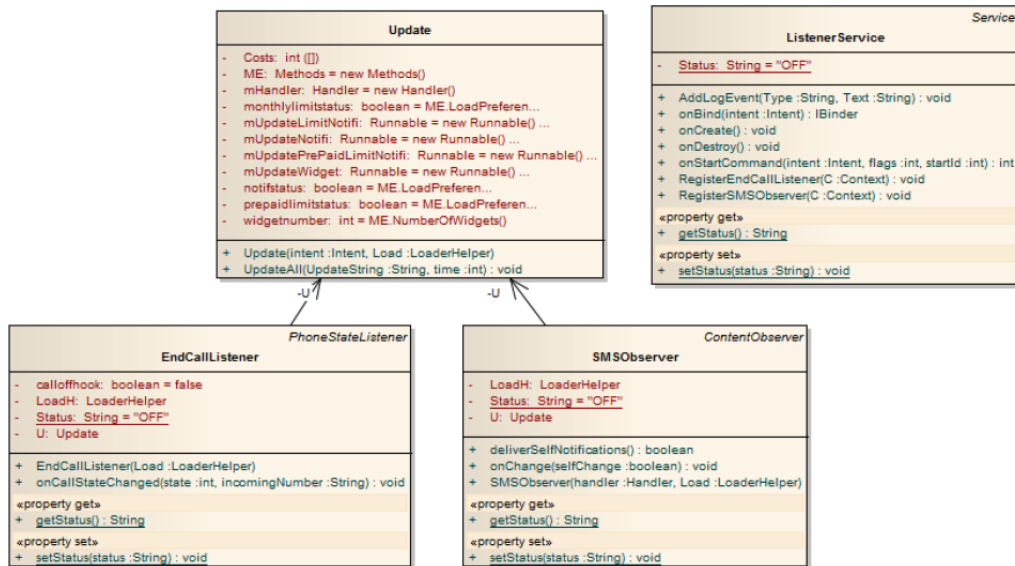
UML diagrams

The design of the application used several UML diagrams, such as static, dynamic, use case and which describe the system architecture and components. In this article only a few will be presented because of the page limits.

CLASS DIAGRAM

The class diagram (*Figure 3.*) illustrate the Listener package contents above. The application services and any other classes which are necessary for the proper functioning of the service can be found in this package. As appears in the diagram, there are two factual observer classes, the EndCallListener and the SMSObserver. These classes are served separately for calls and SMS monitoring. They contain 1–1 static variable which are named Status. They are intended to serve that indicate to the Service that there are still available and they need to be started or not. Update class contains all the function which are responsible to refresh the data and display the new data via a widget or notification. The ListenerService class is an implementation for services which are run by Android Operating System. The observers will be registered in this class which will be connected to the service of process and not to the main process of the application. With this solution will be achieved that after closing the application the two observer classes make their tasks as long as the service is run. If the service is restarted by some reason, it will check whether the listeners still live and act accordingly.

Figure 3. Class diagram.

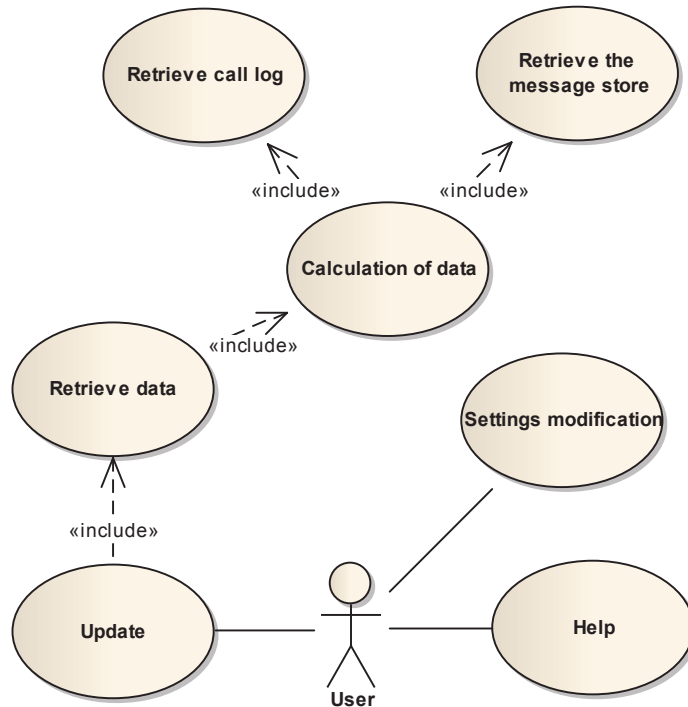
USE CASE DIAGRAM

This Use Case diagram (Figure 4.) represents the basic usage of the application. If a user starts the application, there are three possibilities:

- Update the data (it is started automatically);
- Change the settings;
- Read the help section;

The graph clearly shows that the updated data come from event log of the device and the SMS repositories, which are calculated according to the settings and updated on the user’s display.

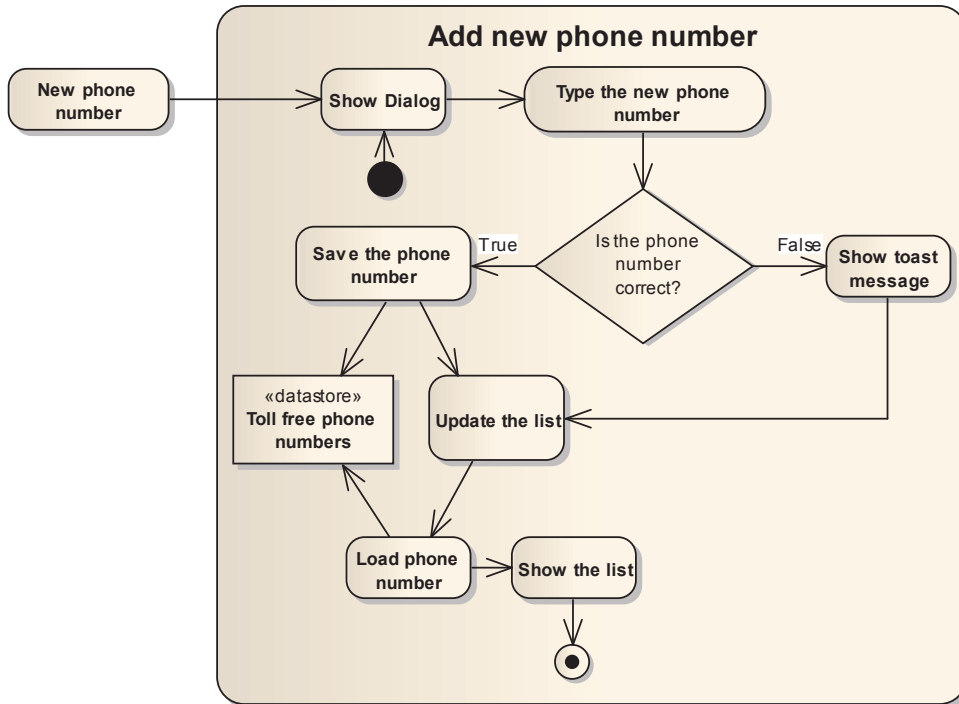
Figure 4. Use Case diagram.

ACTIVITY DIAGRAM

The activity diagram (Figure 5.) essentially presents a particular activity of a process. In this case we can talk about a simple process, which shows an adding process of a new phone number to the database (toll-free or free text messages). The whole process will be initiated by the action itself, which event is a new phone number recording. Having started this process, the entered data correcting will be fully checked. If it is not correct (not a phone number), a toast notification will be sent to the users and the list will be updated and re-displayed without saving. If the phone number is correct, it will be saved, updated and displayed.

Figure 5. Activity diagram.

Design the Graphical User Interface

It was very important to follow the design guidelines, which was published by the creator of Android during the design of the user interface. It and the default theme of Android also allow to develop an efficient and attractive application. These guidelines can be found in the following locations: <http://developer.android.com/design/index.html>. The main interface of the application must be understandable, informative, unified and nice, which is able to display a variety of information thanks to the scroll authority without having to navigate from there.

PANORAMA OF THE MAIN SCREEN

Panorama pictures of the main screen shows the Figure 6. This main interface displays any data, which are calculated by the designed application and which are affected the phone bill. The first page is a summary page which displays the most important information (current period, the sum of the current bill, the remaining balance). Information about fee of the month can be found on the second page. The main settings of the application is found on the third tab, which is connected to the user's account (e.g. based on minutes or seconds). Statistics of the call and the text message are displayed on the last two pages.

Figure 6. Panorama of the main screen.

SCREEN DESIGN OF FUNCTIONS

The logs of the user interface wanted be designed as simple as possible. The reason of this was the transparency. The activity logs viewer has to be very clean and usable such easily. For instance, a drop-down menu allows user to choose the right category. The simplest way to solve this problem if a text and a scrolling list only appears on the screen, where the details of the currently selected category can be seen. The text shows the current period and the windows title bar, which is also a drop-down menu, shows the current category. All items of the data in the current category could be visible by an individually designed list item in the list. Within the settings can be found parts which will be implemented by individually designed screens. One of these, the screen, which is used to treat the toll free phone numbers.

The screen design of the log function shows on *Figure 7.* and the screen design of the treatment of the toll free phone numbers illustrates on *Figure 8.*

Figure 7. Screen design of the log function.

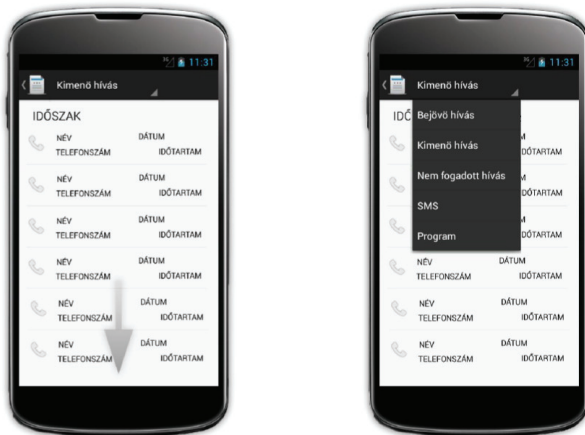
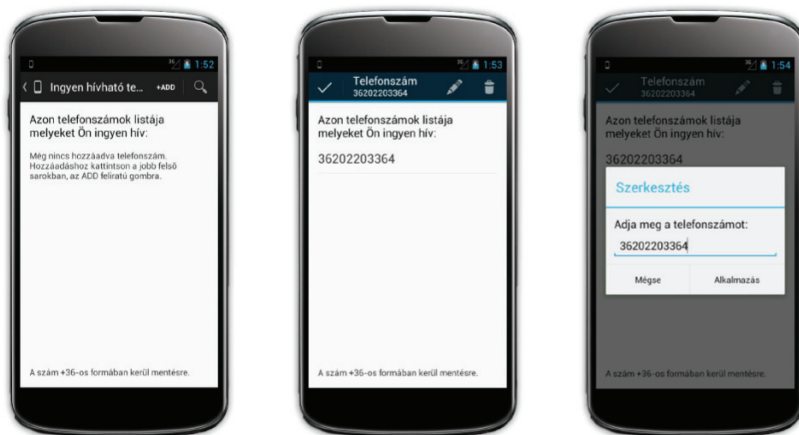

Figure 8. Screen design of the treatment of the toll free phone numbers.

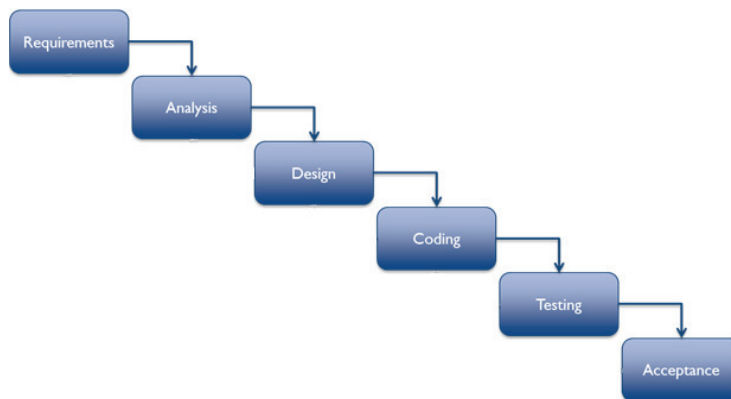
This screen is very similar to the logs screen, which have been presented above. The difference is that a category does not have to be selected so there is not a drop-down menu. Instead of a drop-down menu, there are two button on the top screen with which new data can be inserted easily into the displayed list. If the list does not even contain an element, the user's attention will be drawn by a text. In addition, a pop-up window (dialog) helps users to enter a phone number. The data edit and the delete option must be provided as well. (Figure 8.) It uses the selector, which built-in editing mode. (Screen 2). The editing is will be created by a dialog as well.

[6] Cseh, R. –Katona, J. R. (2015): Requirement analysis and specification of a Bill Monitor application based on Android Operating System. Dunakavics, Vol III., Issue II., Pp. 35–44.

Conclusion

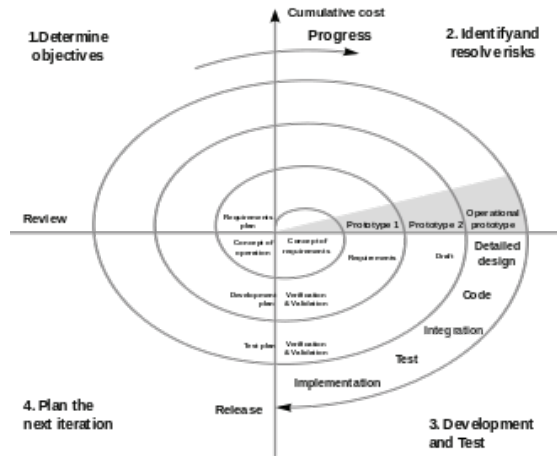
The article describes some of design elements of an application which want to be implemented. Before designing this application, it was specified after analysing the requirements. [6] Most of the possible factors were taken into account during the design process. With a good plan, the implementation stage could be considerably facilitated and several errors can be corrected at the beginning of the software development life cycle. These errors would be able to cause much bigger problem and could increase the costs in the future. Many software development models exist, such as waterfall (Figure9.) model, spiral model (Figure 10) or rapid application development (Figure 11.).

Figure 9. Waterfall development.

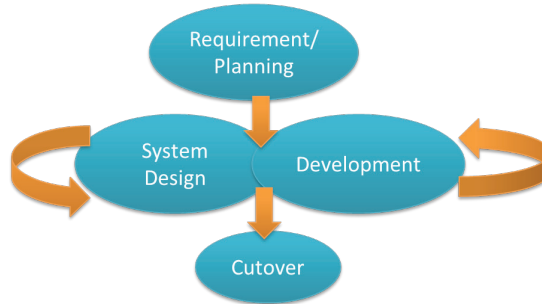
Source: <http://www.covalentmarketing.com/wp-content/uploads/2013/02/>

Figure 10. Spiral development.

Source: <http://users.dickinson.edu/~wahlst/491/lectures/lec02/se.html>

Figure 11. Rapid application development (RAP).

Source: <http://javatechig.com/others/rapid-application-development-model>

However, these models solely are almost never used in the industry. There are a kind of “blend” of them. Most models creators agrees that the quality of the design defined the quality of the final application. The article shows and explains static, dynamic and use cases diagrams. Furthermore, screen designs are important that prognosticate the program usability.

A közegészségügyi informatikai rendszerek biztonságát veszélyeztető humán forrású veszélyek

Összefoglalás: Magyarországon kialakulóban van az informatikai rendszerek, azon belül is a Kritikus Informatikai Rendszerek védelmének szabályozásai. Jelen állapotban az előírások és ajánlások rendelkeznek ezek fizikai szerkezetének kialakításáról és a használat elvi működéséről. Sajnálatos módon, nagyrészt figyelmen kívül hagyja az emberi tényezőt és az abból adódó problémákat. Továbbá adott speciális esetekben, az adatvédelem komoly összeférhetlenségbe kerülhet a magasabb rendű célokkal. Jelen tanulmányommal az első fejezetben rövid áttekintést készítek a vonatkozó törvényi szabályozásról. A második részben rámutatok a szabályozás hiányosságára adott perspektívából és listázom az elsőbbségi teendőket a biztonságos működés érdekében. A harmadik fejezetben számba veszem az adatvédelmi problémákat is ugyanazon nézőpontból, amit a második részben használtam, majd készítek itt is egy felsorolást, mi az, ami azonnali fejlesztésre szorul. Végül ezen vizsgálatok és felsorolások segítségével és eredményeivel kialakítok egy összefoglaló véleményt, ami tartalmazza a jelenleg legfontosabb teendőket biztonságunk érdekében.

Kulcsszavak: Információ, biztonság, kritikus, közegészségügy, adatvédelem, humán.

Abstract: In Hungary, the regulations of the Information and Critical Information Systems are evolving. Currently the standards and recommendations are disposing of these structures physical designs, and the theoretical functioning of the usage. Unfortunately those standards are ignoring the human factor, and the problems, which are resulting from them. Furthermore, in special cases, the data security can be in serious conflict with the higher goals.

In the first chapter of my study I create a short overview of the concerning regulations. In the second chapter I point out the deficiency of the regulations

* Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Katona Műszaki Doktori Iskola
E-mail: magicman@mailbox.hu

from a given perspective, and I lists the tasks of the safe operation. In the third chapter I enumerate the data protection problems from the same point of view, and after that I give the list about the immediate tasks. After all, I'll make a summary opinion with the result of the previously discussed studies.

Keywords: Information, security, critical, public sanitation, privacy, human.

Bevezetés

Magyarországon kialakulóban van az informatikai rendszerek, azon belül is a kritikus informatikai rendszerek (KIR) védelmének szabályozásai. Jelen állapotban az előírások és ajánlások rendelkeznek a KIR-ek fizikai szerkezetének kialakításáról és a használat elvi működéséről. Sajnálatos módon, nagyrészt figyelmen kívül hagyja az emberi tényezőt, a felhasználó tájékozatlanságából, figyelmetlenségéből, esetlegesen nemtörődéséből adódó problémákat. Továbbá adott speciális esetekben, az adatvédelem komoly összeférhetlenségbe kerülhet a magasabb rendű célokkal, ami abban valósul meg, hogy nincs meghatározva, hogy az adatvédelmi szabályozásokat adott esetben miként és milyen módon lehet figyelmen kívül hagyni, például egy azonnali beavatkozást követelő élethelyzetben.

Jelen tanulmányommal az első fejezetben rövid áttekintést készítek a vonatkozó törvényi szabályozásról. A második részben rámutatok a szabályozás hiányosságára adott perspektívából és listázom az elsőbbségi teendőket a biztonságos működés érdekében. A harmadik fejezetben számba veszem az adatvédelmi problémákat is ugyanazon nézőpontból, amit a második részben használtam, majd készítek itt is egy felsorolást, mi az, ami azonnali fejlesztésre szorul.

Végül ezen vizsgálatok és felsorolások segítségével és eredményeivel kialakítok egy összefoglaló véleményt, ami tartalmazza a jelenleg legfontosabb fejleszténivaló területeket, ahol mihamarabbi beavatkozás szükséges a biztonságos működés érdekében.

Az információ-biztonság törvényi szabályozása és az adatvédelmi rendelkezések

Első lépésként ebben a fejezetben rövid áttekintést készítek a vonatkozó törvényi szabályozásról. Ezek legalább minimális ismerete szükséges ahhoz, hogy a továbbiakban hivatkozni lehessen rájuk és a feltárt hibák és hiányosságok megállapítása indokoltan tekinthető legyen.

Magyarország információbiztonság szabályozása igen fiatal. Szerencsére, külföldi nemzetek sem járnak sokkal előrébb ezen területen.

Magyarországon csak az 1980-as évek végén jelent meg a Közlekedési, Hírközlési és Építésügyi Minisztérium, 1988/XVI. törvénye, ami szabályozta a hírközlést, mint külön minisztériumi szakágat. Következő

jelentős lépésként az Információs Infrastruktúra Fejlesztési Programot (IIF) 1986-ban elindította az aktuális kormány. Ennek lényegét az adja, hogy a kommunikációs rendszerek fejlődésével egyidejűleg fejlődtek az informatikai rendszerek is, így a felelős minisztérium megkezdte az infokommunikációt szabályozó törvények kidolgozását.

Adatvédelem szempontjából jobb volt a helyzet, mert már 1989-ben a köztársasági alkotmány elismerte a személyes adatok védelmének szükségességét, valamint a közérdekű adatok nyilvánosságra hozatalának fontosságát. 1990-ben kétharmados szabályozású törvények közé emelte az ezen célok elérésére szolgáló rendelkezéseket. Az informatika jelentőségének növekedésével azonban egyre több kérdés merült fel, így 1992. november 17-én kihírdették a jelenleg is hatályos, köznapi nevén Adatvédelmi törvényként [1] (Avtv.) ismert rendelkezést, amely a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szól. Ettől kezdve beszélhetünk adatbiztonságtól, adatvédelemről, ami az információ-biztonság fejlődését is erősen befolyásolja.

2004-ben megtörtént e törvény európai irányelvekkel [2] történő harmonizációja is (Kulcsár, 2004), [3] de vissza kell még tekintenünk az európai szabályozási környezet kialakulására.

Látni kell, hogy az információbiztonság és az adatvédelem gyakorlatilag elválaszthatatlan, hisz az információt az adatokból nyerjük. Az idő előrehaladtával egyre nagyobb mértékben támaszkodunk az elektronikus rendszerekre és így rögtön érthetővé válik az informatikai-biztonság fontossága az információbiztonság területén. További fontos megemlíthető körülmény, hogy én elsősorban a kritikus infrastruktúraként számon tartott információs rendszerek védelmére koncentrálok, ennek megfelelően a törvényi és egyéb hivatkozások is ezen témára koncentrálnak.

A Kritikus Infrastruktúra Védelem törvényi szabályozásának kialakulása

A Kritikus Infrastruktúra Védelem Nemzeti Programjáról szóló határozatot a '90-es évek elejére lehet visszavezetni. Több szempont is szerepet játszott a Zöld Könyvet tartalmazó határozat kialakulásában. A privatizáció hatása, az átfogó koordináció és a jogi alapok hiánya, a fenyegetettségi környezet változása, majd egyre inkább az EU és NATO elvárásoknak megfelelés (Locher, 2008). A védelmi igazgatás jogszabályok szerinti kiépülésének folyamata ezek mentén zajlott. Ekkor még csak két fő területe volt a védelmi igazgatási rendszernek: a honvédelem (1993. évi CX. törvény [4]; 178/1993.

[1] 1992. évi LXIII. törvény
<http://www.complex.hu/kzldat/t9200063.htm>

[2] A vonatkozó rendeletek
http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/ALL/;ELX_SESSIONID=8lzvJsbRDrFMRS LRnMLD3NJv5QmMcSLT6nL9lQL5P1KXCrtPsCWg!87447146?uri=CELEX:31995L0046

[3] Adatvédelem az Interneten
http://ppos.hu/jog-szabalyok_linkek/kulcsar_zoltan_tanulmany_adatve-delem_az_interneten.pdf

[4] A teljes 1993. évi CX. törvény <http://www.complex.hu/kzldat/t9300110.htm>

[5] A teljes 2004. évi CV. törvény <http://www.complex.hu/kzldat/t0400105.htm>

[6] A teljes 1999. évi LXXIV törvény <http://www.complex.hu/kzldat/t9900074.htm>

[7] Dukán Péter - Az e-közigazgatás informatikai rendszereinek biztonságtechnikája – 2010

[8] EU-s zöld könyvek: Az Európai Bizottság által kiadott vitaindító dokumentumok http://ec.europa.eu/greenpapers/index_hu.htm

[9] A vonatkozó Zöld Könyv http://www.libertysecurity.org/IMG/pdf/EC_-_Green_Paper_on_CI_-_17.11.2005.pdf

Kormányrendelet; 2004. évi CV. törvény [5] ; 71/2006. Kormányrendelet), valamint a katasztrófavédelem (1999. évi LXXIV. törvény [6]; 179/1999. Kormányrendelet). Ezekhez csak később társították a nemzetgazdasági területet (Dsupin, 2008). [7]

Nemzetközi katonai szinten a NATO 2003-ban született EAPC(SCEPC) D(2003)15-ös dokumentuma ad irányelveket a kritikus infrastruktúra védelemre. Viszont a Zöld Könyv [8] alapját az EU COM(2005) 576-os zöld könyve jelenti, amely eredményét a COM(2006) 786-os közlemény tartalmazza, javaslatot pedig a COM(2006) 787-es Európa Tanács iránylevmutatója tesz (Dsupin, 2008).

2003-ban a magyarországi Kormányzati Koordinációs Bizottság (KKB) a minisztériumok segítségével felméréseket végez az EU-s jogharmonizáció figyelembevételével, amelynek eredményeként megszületik a 2110/2004. Kormányhatározat, amely már terrorizmus elleni akcióterveket is tartalmaz. A KKB 2007 februárjában létrehozta a Kritikus Infrastruktúra Védelmi (KIV) munkacsoportot, amely az European Programme for Critical Infrastructure Protection (EPCIP) néven emlegetett EU-s zöld könyv [9] által megfogalmazott programot alapul véve 2007 júniusára megalkotta a magyar Zöld Könyvet, amelyet a 2080/2008. Kormányhatározat mellékletként tartalmaz (Locher, 2008).

Sajnálatos módon, biztonságtechnika tekintetében a magyar Zöld Könyv nem fogalmaz túl részletesen. A 3.5-ös pontjában (A KI veszélyeztető tényezők köre) viszont megkülönböztet veszélyeztetési kategóriákat, amelyeket két főcsoportba sorolja. Az első a „szándékos, illetve ártó jellegű cselekményekkel, tevékenységekkel összefüggő veszélyek” csoportja, a másik pedig a „civilizációs eredetű, technológiai veszélyek, melyek az emberi tevékenységgel összefüggésben, helytelen emberi beavatkozás, mulasztás, figyelmetlenség, vagy technikai, konstrukciós hibák hatására következnek be” csoport, ahol példaként a számítógépes programozási hibát említik (Zöld Könyv, 2007, p. 6).

A Zöld Könyv 4.4-es pontjának van két fontosabb alpontja, amely biztonságtechnikai vonatkozású. A következő feladatokat kell a KI tulajdonosának és üzemeltetőjének ellátni (Zöld Könyv, 2007, p. 11): [7]

– megfelelő szintű nemzetbiztonsági tanúsítvánnyal rendelkező biztonsági összekötő személyek kijelölése, amely feladata a tulajdonos, üzemeltető és állami KIV- hatóságok közötti kapcsolattartás, a biztonsági és vészhelyzeti intézkedési tervek kidolgozásának és végrehajtásának irányítása

– üzemeltetői biztonsági terv kidolgozása, végrehajtása és aktualizálása

Ezt követően ismét csend következett az információbiztonság fejlődésének területén, amíg el nem értünk 2013-ig, amikor is elfogadásra került Az állami és önkormányzati szervek elektronikus információbiztonságáról szóló törvény, [10] ami már kereteket szab a további tennivalóknak, bár a szakma eléggé megosztottan fogadta.

Jelenleg megvan egy alap törvényi szabályozás, de ennek fizikai megvalósulása még várat magára, aminek egyik roppant egyszerű oka, hogy a biztonság egy borzasztó költséges ipar.

A fejezetben bemutatásra került, egy részben történelmi áttekintés során a jelenlegi magyarországi törvényi szabályozási rendszer a kritikus információs infrastruktúrák vonatkozásában. A vonatkozó dokumentumok mindegyike elérhető az interneten, a lábjegyzetek hivatkozásként működnek. Jelen munka terjedelmi korlátai okán el kell tekinteni a részletes törvényi elemzéstől, meg kell elégedni a bemutatásukkal. A továbbiakban a hiányosságok elemzése során felszínre kerül majd számos további rész-let.

[10] http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc

A jelenlegi szabályozás hiányosságai adott perspektívából

A fejezet a kritikus információs infrastruktúrákat veszélyeztető emberi hibákból adódó veszélyeket veszi középpontjába, azok közül is a nagyobb számban előfordulókat és ad egy rövid megoldási javaslatot is, aminek segítségével el lehet kezdeni kiküszöbölni a hiányosságokat.

A törvényi szabályozás túlnyomó részt a fizikai megvalósítással és üzemeltetéssel foglalkozik, sajnálatos módon ez még nem elégséges. Mivel minden rendszerben valahol benne van az emberi tényező, nem lenne szabad figyelmen kívül hagyni a humán oldalról adódó problémákat. Példaként említem itt a hanyagságból adódó hibákat, rosszabb esetben a szándékosan elkövetett károkozást.

Magyarországon a munkahelyi fegyelem, képzés, elhivatottság finoman szólva is hagy maga után kívánnivalót a közszférában. Ez általánosan igaz minden területre, a parlamenttől a hajléktalanszállókig. Ennek okait nem tisztem elemezni, mint informatikus nekem megoldást kell adnom a problémákra. A probléma alapvetően egyszerű. Adott egy szakember, aki meg tudja határozni, milyen módon működhetne biztonságosan egy információs rendszer. Vezetői vagy tulajdonosi (ami itt jellemzően az állam) oldalról nem kap hozzá megfelelő anyagi forrásokat és felhatalmazást, munkavállalói oldalról (gyakorlatilag a kollégái) pedig komoly ellenállásba ütközik a kivitelezés, mert kényelmetlenné teszi az életet. Példa erre, hogy minimális szintű követelmény, hogy az információs rendszerekhez való hozzáférést biztosító jelszavaknak hosszúnak (minimum tizenhat karakter), bonyolultnak (kisbetű, nagybetű,

[11] Dr. Szene Katalin -
Az informatikai biztonság
kézikönyve
- Verlag
Dashofer,
2010

szám, speciális karakter tartalmazása) kéne lennie, amit maximum kéthavonta változtatni kéne úgy, hogy az előző öt jelszóval nem egyezhet meg. Ezen követelményeknek általában a töredéke sem valósul meg.

A fent leírt probléma csak a jéghegy csúcsa. A felhasználónevek, jelszavak kölcsönadása szintén nem használ a biztonságnak, a felügyelet nélkül hagyott nyitott munkaállomások szintén. Igen hosszan lehetne taglalni a további problémákat, de bízom benne, hogy ennyi is elég a probléma bemutatásához. Tovább súlyosbítja a helyzetet, hogy nem ritkán komoly értékű személyes adatokkal dolgozó személyek is rendszeresen fegyelmezetlenül és felelőtlenül viselkednek a munkavégzés során. [11]

A probléma alapvető oka, hogy az egész terület fiatal korából adódóan az elkövethető bűntények is fiatalok, az alkalmazottak nagy része nem is hallott még a lehetséges károkozások nagyobb részéről. (a bankrablást mindenki ismeri és óvakodik is tőle, hisz egy több száz éves jelenség. De a felhasználói adatlopás egy viszonylag új területet a bűnözésnek) Az alkalmazottak nem gondolnak arra, hogy mi történhet egy informatikai biztonsági szabályzat megsértésével, valószínűleg azért, mert még nem volt része ilyen esetben és nem is kérték számon ilyenért. Ez is egy általános állapot.

Mindezek mellett nem segít a probléma megoldásában az sem, hogy a munkavállalók nincsenek kellőképpen megfizetve, viszont bőven túl vannak terhelve, hogy gazdaságosabb legyen a működés. A vezetőség szintén nem áldoz megfelelő mértékben az információbiztonságra, mert szabvány még nincs, törvény ugyan már van, de rendelkezés még nincs, így kényszer sincs arra, hogy cselekedjenek a vezetők. Az önös, jól felfogott érdeket az állami szférában nyugodtan kihagyhatjuk, mert elenyésző azon emberek száma, akik sajátjuknak érzik a célt és a szervezetet, akik mégis ilyenek, jellemzően nem jutnak olyan pozícióba, hogy érdemlegesen tudjanak javítani a hibákon. [11]

Látható, hogy igen összetett és sokrétű a probléma. Ezen komplexitásból adódik, hogy a megoldás is csak egy összetett, minden területet érintő eljárás lehet. A szakma régóta sürgeti a beavatkozást, igen sok javaslat, tanulmány, szakcikk, könyv készült a témában, de eddig igen kis részük talált meghallgatásra. Pedig késlekedni nem nagyon van idő.

Ennek oka a nemzetközi helyzet megváltozásában található. A világban a terrorizmus igen komolyan jelen van és idomul. Idomul a környezethez és megtalálja azon módokat, amikkel sokkal hatékonyabban tud ártani a közösségnek, mint egy robbantásos merénylettel. Kézenfekvő, hogy az információs rendszerek felé fordulnak, hisz szinte már nincs olyan területe a világunknak, ahol nem információs rendszerek irányítják az életünket kiszolgáló rendszereket. Ki kell mondani, hogy a kiber-terrorizmus igenis létezik.

Ezt a külföldi országok saját magukon is tapasztalhatták, aminek következményeként reagálnak is a helyzetre.

Jogos kérdés ezen a ponton, hogy mi köze ennek Magyarországhoz, hisz biztosan nem minket akarnak elsősorban kiber-terrorizálni. Ez igaz is, bár az ördög nem alszik, de a probléma minket ott érint, hogy van egy Európai Unió és egy NATO. Mindkettő igen komoly, nemzetközi szervezet. Ezek működése csak szabványosított, közösen alkalmazott eljárásokkal garantálható, továbbá egyre nagyobb mértékben kezdenek közössé válni az adatbázisok. Elég, ha csak a nemzetközi társadalombiztosítási rendszerre, vagy a nemzetközi villamosenergia szabályozó rendszerre gondolunk. Jól látható, hogy az információs rendszerek egymással kapcsolatban állnak, néha sokkal szorosabban, mint gondolnánk. Alapvető tézis, hogy minden rendszer annyira biztonságos, amennyire a legkevésbé biztonságos alkotóeleme. Ez jelen esetben azt jelenti, hogy adott nemzet hiába tesz meg mindent annak érdekében, hogy biztonságosan és szakszerűen üzemeltesse a kritikus információs rendszereit, a közös használat, megosztások, nemzetközi kapcsolatok miatt ki van szolgáltatva a szervezet többi, kevésbé biztonságos elemének. [12] Ezt természetesen mindenki tudja, ezért igyekszik elkerülni, hogy más hanyagsága miatt adódjon problémája. A megoldás, a minden tagra egységesen érvényes szabályozási rendszer, amely szabályoknak minimálisan meg kell felelnie ahhoz, hogy részese legyen a rendszernek. Félreértés ne essék, nincs olyan opció, hogy nem kíván valaki EU-s tagként részt venni a tagok társadalombiztosítási adatbázisainak megosztásában. Ennek következményeként meg kell felelni az EU által elfogadott előírásoknak. Most kanyarodhatunk vissza oda, hogy miért is érintik Magyarországot a nemzetközi állapotok és határozatok. Magyarország Európai Unió tag, így érvényesek rá az EU-s előírások. Biztosak lehetünk benne, hogy a nálunk jobban fenyegetett országok komoly lépéseket tesznek majd rendszereik, adataik védelme érdekében és ezen eljárásokat kötelezővé teszik majd az összes tagországra is. Így válik életővé az információs-, informatikai rendszerek biztonságossá tétele. [13]

Ismét felmerülhet a kérdés, hogy minek aggódni ezen, ha akkora mértékű az elvárás az EU részéről, nyilván támogatja is majd anyagilag a megvalósítást. Ez igaz is, de míg fizikai eszközt, esetleg szakértelmet lehet venni pénzért, mentalitást, hozzáállást, fegyelmezettséget nem. Utóbbiak kialakulásához idő kell, mégpedig sok, továbbá komoly mennyiségű humánképzés és -fejlesztés. Hasznos lenne továbbá érdekeltté tenni a munkavállalókat a biztonságos működés megvalósításában, de véleményem és tapasztalataim alapján ez már-már utópisztikus gondolat.

[12] Dr. Kovács László - Európai országok kiberbiztonsági politikáinak és stratégiáinak összehasonlító elemzése I. – Hadmérnök - VII. Évfolyam 2. szám - 2012. június http://hadmernok.hu/2012_2_kovacs.pdf

[13] Dr. Muha Lajos - Az informatikai biztonság egy lehetséges rendszertana – Online kiadvány, letöltve: 2014. május 14. http://portal.zmne.hu/download/bjkmk/bsz/bszemle2008/4/10_Muha_Lajos.pdf

[12] Dr. Kovács László - Európai országok kiberbiztonsági politikáinak és stratégiáinak összehasonlító elemzése I. - Hadmérnök - VII. Évfolyam 2. szám - 2012. június http://hadmernok.hu/2012_2_kovacs.pdf

A valódi, működőképes, realitásokon belüli megoldáshoz más oldalról kell megközelíteni a kérdést.

El kell fogadjuk, hogy az emberi hibatényezők kiiktatása hosszadalmas, költséges és korántsem biztos, hogy tartós folyamat. A minél hatékonyabb és gazdaságosabb megoldás érdekében a technológiai oldaláról kell megközelíteni a problémát. Ki kell alakítani egy olyan rendszert, ami elsősorban nem enged biztonsági hibákat elkövetni az alkalmazottaknak, másrészt nem nehezíti meg a munkavégzést, hanem esetleg könnyíti is. Elsőre ez így nehezen kivitelezhetőnek tűnik, pedig nem az. A technológia mai szintjén igenis megvalósíthatóak a felsorolt funkciók, tervezést, körültekintést, előrelátást igényel. Az anyagi befektetés megtérül, hisz egy nemzetközi sztenderdeknek is megfelelő rendszert építhetünk fel. [12]

Első lépésként megfelelő törvényi és szabványügyi körülményeket kell teremteni. A büntető törvénykönyvben a mai napig nincsen definiálva nem egy információs károkozás, bűncselekmény. Erre azért van szükség, mert igenis van elrettentő ereje egy adott büntetési tételnek, könnyebb meggyőzni embereket, cégeket az odafigyelésről. Miután elkészült a szabályrendszer, ami alapján kialakítható a rendszer, információkat kell szerezni a nemzetközi szabályozásról is, ugyanis gyakran előfordul, hogy a frissen elkészített törvényi szabályozás megengedőbb a nemzetközi normáknál. Nyilván senki sem akar kétszer dolgozni, sokkal célravezetőbb egyszer jól elkészíteni a rendszereket. Miután rendelkezésre állnak a paraméterek a tervezéshez, előrelátóan el kell végezni azt. Figyelembe véve, hogy nem kell a világot megváltani az új fejlesztéssel, hanem stabilan, megbízhatóan működő elemekből kell készíteni egy gazdaságosan kivitelezhető rendszert.

Megjegyzem, hogy a gazdaságosságot nem abszolút értelemben kell számolni. A biztonsági rendszerek használatának létjogosultsága mindig akkor igazolódik, amikor megakadályoznak egy károkozást. Mindig a védendő érték és a megelőzendő kár nagysága határozza meg egy biztonsági rendszer értékét. Nyilván más mértékben kell védeni az általános iskolák hatodik osztályos érdemjegyeit, mint a magyar emberek társadalombiztosítási és nyugdíj adatait.

Másik fontos említést érdemlő tény, hogy az információs rendszereknek integrált biztonsági rendszerrel kell rendelkezniük. A kialakítás során a működés fenntartásáért a beépített biztonsági funkciók is komoly felelősséggel tartoznak, így elkerülhetetlen a beágyazott fejlesztés és működés.

Összefoglalván a szabályozás hiányosságait:

– a törvényi szabályozás nem elégségesen, vagy egyáltalán nem terjed ki a humán eredetű veszélyeztetettség területére,

- általánosan megengedőek és elnézőek a helyi szabályozások – melyek alapjai a hatályos törvények – így nincs megfelelő munkahelyi fegyelem és rend,
- az esetleges hibák szankcionálása elégtelen (nem a büntetés végett, hanem visszatartás céljából)
- mind nemzetközi, mind hazai területen hiányos törvényi szabályozás a humán eredetű károkozások területén,
- nemzetközi és hazai szabályozások összhangjának hiánya.

Javaslatok a problémák megoldásához vezető úton való elinduláshoz:

- ki kell terjeszteni a törvényi szabályozást a kiberbűnözés és a gondatlanságból elkövetett információs károkozás területére,
- a helyi működési szabályzatokat hozzá kell igazítani az újonnan létrejött törvényi szabályozásához,
- a nemzetközi normákat figyelembe véve kell megalkotni szabványokat a tárgyalt kérdésben.

Fennt leírtakon kívül a további teendők szükségesek. A fizikai szabályozáson túl gondoskodni kell a humánerőforrás megfelelő szintű képzéséről és rendezéséről. Olyan rendszereket kell kialakítani és üzemeltetni, melyek garantálják az emberi mulasztások minimalizálását a modern technológia segítségével. E két cél elérésével megvalósítható egy valóban biztonságos információs rendszer szabvány, amit a későbbiekben alapvetésként lehet használni. Ehhez tanulmányozni kell a már gyakorló külföldi országok törvényi szabályozásait, rendszereit, azokból adoptálni kell az előremutató, hasznos megoldásokat és figyelembe kell venni mind az Európai Unió, mind a NATO vonatkozó rendelkezéseit.

A fejezetben a személyes megfigyelések, megbeszélések során szerzett tapasztalatokat feldolgozva megalkottam az elsődleges hibalistát, amire a nemzetközi tapasztalatokat is figyelembe véve kimódolható az első szintű cselekvési terv. Természetesen ez további részletezésre és finomításra hivatott, de az már egy másik munkának a feladata.

Az adatvédelem szabályozatlan kérdései

Jelen fejezet egy szerencsére ritkán előforduló, de létező problémát boncol. Az adatvédelmi törvények hiányosságát elemzi, pontosabban fogalmazva azon helyzeteket, amire a törvény jelenleg nincsen felkészítve. Értelemszerűen semmi sem hibátlan és ezért szükséges tárgyalni a következőket. Megoldást találni komoly kihívás, én is csak egy szerény javaslatot, ötletet tudok adni, de a későbbi rendezés érdekében mindenképpen hasznos, ha a problémáról szót ejtünk.

[14] <http://www.complex.hu/kzldat/t9200063.htm/t9200063.htm>

[15] http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1100112.
TV

A hatályos adatvédelmi törvény (1992. évi LXIII.) [14] és az Információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról rendelkező törvény (2011. évi CXII.) [15] szabályozza az adatkezelésről szóló eljárásokat. Természetesen, mint mindenben, ebben a rendszerben is van hiba. Jelen fejezet azt az igen vékony mesgyét vizsgálja, hogy mi a teendő akkor, amikor egy magasabb cél érdekében meg kell szegni a fenti két törvény vonatkozó rendelkezéseit.

Elsőre nyilván idegenül hangzik, hogy törvénysértés, de egy példán keresztül érthetővé válik a probléma. Adott egy kórház – mint közintézmény – ahová érkezik egy állampolgár, aki igen rossz egészségügyi állapotban van. Konkrétan életveszélyesben, de a diagnózisok alapján elvégezhető egy életmentő műtét. Ahhoz viszont, hogy a beavatkozás eredményes legyen, részletes információkra van szükség a betegről. Olyanokra, amik erősen az adatvédelmi törvény hatálya alá esnek. Elvileg egy adatkezelési nyilatkozat aláírásával hozzájárulhat a beteg adatainak kezeléséhez, de ez az életveszélyben lévő páciensek esetében ritkán kivitelezhető, ugyanis igen ritkán vannak eszméletüknél. Ezzel el is értünk a problémához.

Mi a teendő abban az esetben, amikor életmentő orvosi beavatkozást szükséges végezni, a beteg nem tud nyilatkozni az adatkezelésről viszont a végrehajtáshoz elkerülhetetlen személyes adatainak harmadik fél általi megismerése?

A kérdés azért igen problémás, mert látszólag nincs rá jó megoldás.

Első verzió:

Amennyiben törvénykövetés történik, a beavatkozás nem végezhető el. A szükséges információk hiányában nincs operátor, aki elkezd egy műtétet. Akár életmentő, akár nem. A beteg meghal. Természetes, hogy ezt egy minimális emberséggel rendelkező orvos vagy orvosi stáb elfogadhatatlannak tartja – az orvosok túlnyomó része ilyen – és megteszi, amit kell.

Második verzió:

A szükséges információk megszerzésre kerülnek, ami által törvénysértés történik, de a beteg túléli. Ezzel egyidőben az operáló orvos, illetve azok, akik engedély nélkül kerültek tudatába adott információknak felelősségre vonhatóak tetteik okán.

Összefoglalás

Nagyon nehéz jelen pillanatban megítélni és megoldani a problémát. A törvényi szabályozás hibás, ez egyértelműen látszik. Nem rendelkezik minden olyan helyzetről, amivel kapcsolatba kerülhet. Morális elvárás az egészségügyi dolgozókkal szemben, hogy legjobb tudásuk szerint tegyék a dolgukat. Viszont, ha felelősségre vonják őket később, hogy mit, miért tettek, gyakorlatilag elítélhetőek azért, mert végezték a kötelességüket.

Az egészségügyi intézmények rendelkeznek biztonsági és titokvédelmi szabállyal túlnyomó részükben. Ez elvileg ad némi garanciát a betegadatok védelmére, de jogilag nem oldja meg a problémát.

Jól felfogott érdeke mindenkinek, hogy az imént tárgyalt jogi anomália rendezésére kerüljön. Jellemzően a probléma elsősorban bürokratikus eredetű, ugyanis az emberek túlnyomó többségben nem generálnak problémát a személyes adataik védelmének sérüléséből, ha ez volt az ára az életük megmentésének. Ettől függetlenül a kérdés rendezést kíván.

Megoldás lehetne, hogy azon egészségügyi intézmények, amik alkalmasak ilyen szintű beavatkozásra továbbá a mentőszolgálat, adatkezelési jogot kapjon, amennyiben annak alkalmazása elengedhetetlen az azonnali, sikeres beavatkozás érdekében. A titoktartást természetesen szabályozni és garantálni kell az adatvédelem megvalósulása érdekében. Biztos vagyok benne, hogy a korábbi fejezetben tárgyalt problémák megoldása ennek a hiányosságnak a rendezéséhez is ad segítséget.

A célok, annak ellenére, hogy külön kerültek tárgyalásra szorosan összefüggenek. Mindenképpen szükséges az egyidejű kezelésük – sok más problémával együtt –, hogy végül egy komplex, jól működő, a lehető leghatékonyabb rendszert alkothassunk.

Élhető világ

Összefoglalás: A mindennapok eseményei jelzik az élő világ növekvő problémáit. A kedvező irányú fordulathoz változtatni kell gondolkodásunkon. A döntések előkészítésében az értékelemzés alkalmazása eredményes megoldás lehet.

Kulcsszavak: Életminőség, értékelemzés, fenntarthatóság, versenyképesség.

Abstract: Everyday events indicate the livable world's problems. The turn of events in the right direction to change our thinking. The preparation of decisions applying value analysis can be effective solution

Keywords: Quality of life, value analysis, sustainability, competitiveness.

A 2013 évi Magyar Fenntarthatósági csúcsról a Klímablog [1] azzal a mondatmal kezdte beszámolóját: „változzunk, hogy változtassunk”.

A Piac és Profit [2] értékelése: „A Magyar Fenntarthatósági Csúcs 2013 konferencia fókuszában az értékértékelés szükségessége áll. Esélyünk az élő világ visszaállítására és megtartására ugyanis valószínűleg csak akkor lesz, ha minél többen változtatjuk meg az életünkben eddig követett értékrendünket, gondolkodásunkat.”

Napjainkban a politika megfogalmazott célja az országok versenyképességének javítása, amely az indoklás szerint az életminőség javításának feltétele, ugyanakkor Földünk zárt rendszerén belül ez fokozódó egyenlőtlenséghez vezet, ami a többség számára egyre elviselhetetlenebb életfeltételeket teremt.

Az élő világ „visszaállítására, megtartására” az életminőség lényeges elemeinek, azok változtatási irányának meghatározása és olyan döntés-előkészítés szükséges, ami ezt hatékonyan szolgálja.

* *Magyar Értékelemzők Társasága*
E-mail: szovetseg@klimabarat.hu

[1] Klímablog www.piacprofit.hu/klimablog

[2] Piac és Profit www.piacprofit.hu

[3] Tóthné Szelci, M. www.ngszki.hu

[4] Szilágyi Á. (2013): *Homo sacer* hajléktalan. *Élet és Irodalom*. LVII. Évf. 51–52. Szám 4 George.

[5] George, S. (2010): *Börtön és szabadság*. Budapest: Kairosz.

[6] Ferenc pápa füveskönyve (2013). Budapest: Európa.

A *Társadalomföldrajz* 13. évfolyam kiadványban [3] az alábbi összefoglaló adatsor olvasható:

- világnépesség 80%-a a fejlődő országokban él,
- a világnépességének $\frac{1}{4}$ -e éhezik vagy hiányosan táplált (kevés a fehérje, zöldség és gyümölcs),
- minden 3. gyermek alultáplált,
- naponta 37 000 kisgyermek meghal,
- 1,2 milliárd embernek nincs egészséges ivóvíze,
- megtermelt jövedelem 80%-át a népesség 20 %-a fogyasztja el,
- fegyverkezésre 980 milliárd dollárt, családtervezésre 4,5 milliárd dollárt költ az emberiség.

A felsoroltakból kirajzolódó kép aggodalomra ad okot, mert az a következtetés vonható le, hogy a jelenlegi állapot fennmaradása esetén a népesség 20%-nak növekvő fogyasztása fokozódó mértékű állapotromlást okozhat a többség számára.

Szilágyi Ákos [4] a nincstelenek, kiszolgáltatottak helyzetét az archaikus római jogfelfogás szerint „homo sacer”-nek nevezettekkel állítja párhuzamba, akik „valamilyen főbenjáró bűn, szentségtörés következtében megszűntek emberek lenni, abszolút idegenné váltak az emberek között, olyannyira, hogy a törvények sem vonatkoztak többé rájuk.” Időszerű a gondolat felvetése, mert a 80% jövője is hasonlatos lehet. A „törvényen kívüli tömegek viselkedése viszont kiszámíthatatlan, már az élhető világot is veszélyeztetheti.

Susan George [5] így ír a jelenlegi helyzetről: „Mivel a gazdaság igazságtalan, és hatalmas egyenlőtlenségeket teremt, a társadalom is igazságtalan lesz. Az ostromlott bolygónk pedig folytonos pénzügyi, gazdasági és társadalmi inzultusoknak van kitéve. Sohasem szabad elfelejtenünk, hogy bár mi nem élhetünk nélküle, ő sokkal jobban érezné magát nélkülnk. A szféráknak ez a perverz hierarchiája és a hibás elrendezés a válság fő oka. A feladat a PÉNZ-ÜGY-GAZDASÁG-TÁRSADALOM-FÖLD sorrend megfordítása: FÖLD-TÁRSADALOM-GAZDASÁG-PÉNZÜGY.

Az újonnan megválasztott Ferenc pápa mondatai [6] így nevesítik a gondokat:

„A globalizáció, mint gazdasági és mint társadalmi ideológia hátrányosan hatott legszegényebb rétegeinkre...a szegényeket üldözik, amikor munkát követelnek, a gazdagoknak pedig tapsolnak, amikor kijátsszák a törvényeket...

az emberiségnek még soha nem volt meg annyira a lehetősége, mint napjainkban, hogy egy sokarcú és szolidáris világközösséget hozzon létre.”

Zygmunt Bauman lengyel szociológus [7] többek között ezeket írja:

„A vállalat azoké, akik befektetnek és nem az alkalmazottaké, beszállítóké vagy azé a helyi közösségé, ahol található. Csak a befektető nem kötődik a helyhez, míg a címváltozás csak a helyeket sújtja, a következményekért való felelősség lerázása a leginkább áhított és becsben tartott nyereség a helyhez nem kötött tőke számára.”

Kolodko lengyel közgazdász [8] is a tőke növekvő hatalmáról ír:

„ A kormányok egyre kevesebb helyi tényezőt befolyásolhatnak, leginkább a rendőri körzeteket módosíthatják. A globális élet a helyi szabályokat kikerüli, a szabadpiaci törvények transzlokálisak. A tőke mérhetetlen hatalma a kiigazításokat lefele alakítja, csökkenti az adót, gyengíti az államot, csökkenti a társadalmi ellátásokat, a szociális védelmet, csökkenti a szabályozás területét.”

Tóth László ezt írja [9]: „A globalizációs paradigmaváltás lényege, hogy a világ olyan szerves egységgé vált az ezredfordulót megelőző évtizedektől kezdődően, amelyben az egész és a részek viszonyában (a társadalom különböző tevékenységeihez kapcsolódóan), másrészt regionálisan dinamikus kölcsönhatás áll fenn. A kölcsönös függőség intenzitása olyan küszöbértéket haladt meg, amely a hosszú távú önszabályozást akadályozza.”

A változások jelzésére szolgáljon két példa.

Ferenc pápa küldetése c. könyvből [10] átvett adatok szerint a katolikus hívők száma 1960 és 2010 között 537 millióról 1196 millióra növekedett. Csak az európai régióban volt tapasztalható 18%-os növekedés. A változás mindenképpen jelzés értékű: a megválasztott pápa először nem európai, s programjában a szegénység felszámolásának igénye meghatározó.

Susan George könyvéből [11] származó adatok szerint 2050-re az USA lakosainak 23%-a spanyol (latin-amerikai), 16%-a fekete, 8 %-a többi kisebbség és 53%-a fehér lesz.

(A folyamat egyik kísérő jelensége: az USA-ban 1979-ben 230, 1997-ben 649 börtönlakó jut 100000 lakosra [7])

A fenti néhány információ is bizonyítékként szolgál arra, hogy a „hosszútávú önszabályozás” egyre inkább megvalósulatlan álmom marad.

A megtermelt javak elosztása, a természet nyújtotta szolgáltatások igénybevétele, nagyon szélsőséges képet fest. A kerti úszómedencék és a szomjazó milliók mindenképpen a vízhez jutás szélsőséges példáit mutatják.

[7] Bauman, Z. (2002): *Globalizáció – A társadalmi következmények*. Szeged: Szukits.

[8] Kolodko, G. W. (2009): *Megatrendek*. Budapest: Akadémiai.

[9] Bartha, Z.–Sáfrányné Gubik A.–Tóthné Szita K. (Szerk.) (2013): *Intézményi megoldások, fejlődési modellek*. Budapest: GNR Szolgáltató és Kereskedelmi Bt.

[10] Bunson, M. E. (2013): *Ferenc pápa küldetése*. Budapest: Akadémiai.

[11] George, S. (2010): *Luganói tanulmány 2*. Budapest: Kairosz.

[12] Wikipédia

A hajléktalan és a luxusautó-tulajdonos a piros lámpánál nem tudja elkerülni egymást. Találkozásuk potenciális konfliktus forrása. Zárt világunkban nincs esély a térbeli elválasztásukra.

[13] Szabó

Zs. R. (2012):

Stratégiai adaptáció és a kettős (verseny) képesség.

Budapest:

Aula.

A jövő társadalma számára mindenképpen megoldandó feladat, hogy ezeket a szélsőségeket kezelni tudja. Sem a nagy bőségbe, sem a nagy nyomorba született új generáció tagjai sem lesznek igazán törvénytisztelő polgárai a társadalomnak, a helyi közösségnek. Következésképpen a közösségi együttműködés, alkalmazkodási készség sem lesz a jellemzőjük.

A társadalmi egyenlőtlenségek növekedésével párhuzamosan – kompenzációként? – mozgalom bontakozik ki a társadalom életkörülményeinek javítására.

[14] Utasi Á.

(Szerk.):*Az*

életminőség feltételei.

Budapest:

MTA Politikai

Tudományok

Intézete.

A társadalmi felelősségvállalás, vagy vállalati felelősségvállalás [12] (Corporate social responsibility, röviden CSR) egy üzleti fogalom, ami szerint a vállalatok figyelembe veszik a társadalom érdekeit, mégpedig azért, hogy tekintettel vannak tevékenységük során üzletfeleikre, beszállítóikra, alkalmazottaikra, részvényeseikre. de ugyanígy a környezetre kifejtett hatására is. Az üzleti szereplők önkéntesen tesznek lépéseket az őket körülvevő társadalom életszínvonalának javítása céljából. Ez mindenképpen profitmegosztást jelent. Az ma még vita tárgyát képezi, hogy ez mennyiben reklámtevékenység, vagy a szolidaritás kifejezése. A jövő szempontjából optimizmusra ad okot Szabó Zsolt Roland könyvéből kiemelt definíció: [13]

„A vállalati versenyképesség a vállalatnak azon képessége, hogy a társadalmi felelősség normáinak betartás mellett tartósan tud olyan termékeket és szolgáltatásokat nyújtani a fogyasztóknak, amelyeket azok versenytársak termékeinél/szolgáltatásainál inkább hajlandók a vállalat számára nyereséget biztosító feltételek mellett megfizetni.” A versenyképesség a közgazdász társadalom számára folyamatosan vizsgált képesség. A nemzeti és az Uniós célkitűzésekben egyaránt kiemelt hangsúlyt kap a versenyképesség javítása, ami az életminőség javítását fogja eredményezni. Az előzőekben rajzolt kép azonban arra utal, hogy a versenyképesség javulása fokozódó egyenlőtlenségekhez is vezet.

A huszadik század hatvanas éveiben a fejlett országokban újrafogalmazták a társadalom alapvető célkitűzéseit, amely szerint a fejlődés útja nem a mindenáron való gazdasági növekedés, hanem az emberek jóllétének, életminőségének javítása.

Utasi Ágnes szerkesztésében megjelent „Életminőség feltételei” c. könyvben [14] az alábbi megfogalmazás olvasható:

„Az életminőség objektív tételnek a kereteken belül formálódó boldogság, elégedettség szintjét, a létfeltételek megélését, az objektív feltételek szubjektív értékelését tekintettük.

Kutatási hipotézisünk szerint azonban a feltételeket nagymértékben képesek pozitív, vagy negatív irányban alakítani az emberi kapcsolatok és értékirányultságuk.”

Az életminőséget a szociológusok a közösségek érzelmi világában megjelenő reflexiókban értékelik. Ebből következik: egymástól jelentősen eltérő külső körülmények között is élhetnek „boldog” emberek. Az „objektív életfeltételi keretek”-et a gazdasági teljesítmény határozza meg.

Amíg a közösségek között erős az elhatárolódás, s nagyon keveset tudnak egymásról, addig az „objektív feltételek” összehasonlítására nincs lehetőség. Globalizálódó világunkban ez az izoláció megszűnik, s az egyes közösségek számára megjelenő különbségek indítják el azokat a folyamatokat, amelyek a hosszú távú önszabályozást akadályozzák.

Az egyes társadalmak gazdasági teljesítményének minősítésére a legismertebb mutató GDP (Gross Domestic Product). Méri a nemzeti jövedelmet és a teljesítményt. Gyakran használják az országban élők átlagos életszínvonalának mutatójaként az egy főre jutó GDP-t, ami azonban túlzott leegyszerűsítésnek tekinthető. [12]

Versenyképesség vizsgálata különböző indexek megalkotásával lehetőséget biztosít a gazdaság, a társadalom, a környezet és a technológiai fejlettség árnyaltabb minősítésére.

A teljesebb vizsgálatra törekvés jegyében dolgozta ki a World Economic Forum a Global Competitiveness Index -et, (GCI) és az International Institute for Management and Development a World Competitiveness Index-et (WCI). [9]

A GCI 13 pillérje között nevesítve találjuk az „Egészségügy és alapfokú oktatás”, a „Felsőoktatás és képzés” és a „Munkaerő-piaci hatékonyság” témákat.

A WCI négy faktort nevesít, amelyek közül az infrastruktúra tartalmazza az alapvető infrastruktúrát, a technológiai és a tudományos infrastruktúrát, az egészségügyet és környezetet, valamint az oktatást.

A versenyképességi rangsorok korrelálnak a GDP alapján összeállított sorrendekkel, ami következik abból, hogy a versenyképesség végső indítéka a nagyobb növekedés és jólétkeremtés.

A gondolkodásmód tarthatatlanságát jelzi, hogy az egészségügy, az oktatás, mint eszköz szerepel a nagyobb gazdasági növekedés elérésében, holott annak javítását tekinti céljának a versenyképesség javítása. Miközben a versenyképesség javítása a többség számára egyre romló életfeltételeket, kevésbé élhető világot jelent.

Az élhető világ kialakításban nagyobb szerepe lehet az emberi fejlettség mutatónak, amit Mahbub ul Haq pakisztáni közgazdász 1990-ben dolgozott ki. (HDI Human Development Index) [14] A HDI a világ országait a születéskor várható élettartam, az írástudás, az oktatás és az életszínvonal alapján rangsorolja.

[9] Bartha, Z.–Sáfrányné Gubik A.–Tóthné Szita K. (Szerk.) (2013): *Intézményi megoldások, fejlődési modellek*. Budapest: GNR Szolgáltató és Kereskedelmi Bt.

[12] Wikipédia

[14] Utasi Á. (Szerk.)
(): *Az életminőség feltételei*.
Budapest:
MTA Politikai Tudományok Intézete.

[15] Fromm, E. (2010):
*Utak egy egészséges
társadalom felé.*
Budapest: Napvilág.

[16] Miles, L. D.
(1973): *Értékelemzés.*
Budapest: KJK.

[17] Willis, C. (2001)
Dunaújváros.

A rangsorolás felszínre hozza a megszüntetésre váró negatív jelenségeket.

1983-ban az ENSZ Közgyűlés határozata alapján megkezdte munkáját az ENSZ Környezet és Fejlődés Világbizottsága, amelyet Gro Harlem Brundtland norvég miniszterelnök nő vezetett. A Bizottság 1987-ben „Közös jövőnk” címmel kiadott jelentésében a gazdasági növekedés olyan új korszakának lehetőségét vázolta fel, amely a fenntartható fejlődés globális megvalósítására épít, megőrzi a természeti erőforrásokat, s amely megoldás lehetne a fejlődő országok nagy részében elhatalmasodó szegénység leküzdésére is.

A jelentés szerint: „a fenntartható fejlődés olyan fejlődés, amely kielégíti a jelen szükségleteit, anélkül, hogy veszélyeztetné a jövő nemzedékek esélyét arra, hogy ők is kielégíthessék szükségleteiket.”

A megfogalmazás lehetséges értelmezése szerint biztosítani kell az egészséges, új nemzedékek megszületését, a számukra az élhető, az igényeiket kielégítő környezetet és az alkalmazkodásukhoz a szükséges ismeretek megszerzését.

Következésképpen az „élhető világ” visszaállításához egészséges társadalomra, élhető természeti és társadalmi környezet megteremtésére, és a folyamatosan bővülő ismeretanyag hasznosítását biztosító oktatásra van szükség. Láthattuk, hogy a felsorolt (GCI, WCI, HDI) indexek tartalmazzák ezeket az információkat. Ismeretükben meghatározhatók (folyamatosan pontosíthatók) azok a célok, amelyek az élhető világ megvalósításához vezethetnek.

Ha minden döntésünket a felsoroltak holisztikus számbavételével hozzuk meg, akkor elérjük, hogy az életminőség objektív feltételei javuljanak. Ez egybevág Erich Fromm 1955-ből származó soraival [15]:

„Semmi kétség afelől, hogy egyetlen lépésnyi, az élet minden területére kiterjedő átfogó haladás nagyobb hatású és tartósabb eredménnyel jár az emberiség fejlődésére nézve, mint száz olyan, amelyet egyetlen elszigetelt területére kényszerítenek rá és talán rövid életűnek is bizonyul. Az ilyen „elszigetelt haladás” miatt elszenvedett több ezer évnnyi kudarc igazán megfelelő tanulságul szolgálhatna.”

Lawrence D. Miles az *Értékelemzés* c. könyvének előszavában [16] írja: „Az értékelemzés fogalmainak és eljárásainak az a céljuk, hogy lehetővé tegyék a felesleges költségek fokozott hatékonyságú megállapítását és kiküszöbölését, ami megközelíti a termék vagy szolgáltatás teljesítőképesége javítási lehetőségei felismerésének és azok megvalósításának hatékonyságát”

Craig Willis 2001 áprilisában Dunaújvárosban elhangzott előadásában [17] már azt mutatta be, hogy az értékelemzés gyakorlatában a környezet, az egészségügy, az

államigazgatás, szállítás és információs technológia folyamatok vizsgálatainak részesedése 36%-ról a jövőben 79%-ra nő.

„Az értékelemzés kialakulását lényegében a gazdasági életben (A II. világháború után) létrejött jelentős változás – az anyagárok emelkedése, a munkamegosztás és a specializálódás fejlődése (pl. alkatrész-vásárlás) tette szükségessé.” [18]

(A 70-es években az energiaár-robbanás az életciklus-elemzés, az LCA (life cycle assessment) alkalmazásának elterjedését váltotta ki. [19])

Látható, hogy az értékrend, gondolkodásmód-váltásra a múltban is volt eredményt hozó kényszer. Korábban az anyagárok emelkedés hatására született eljárással – értékelemzés – az indokolatlan anyagfelhasználást mérsékelte, majd az energia árának emelkedése az LCA születéséhez vezetett s eredményezett takarékoságra-törekvést az energia felhasználásban.

Az „élhető világ” megvalósításához az értékelemzés lehet az a döntéstámogató módszer, melynek alkalmazása kívánatos. A döntéseknél alkalmazható holisztikus és interdiszciplináris megközelítési módja egyidejűleg biztosítéka lehet az objektív életfeltételek javításának, az élet minden területére kiterjedő átfogó haladásnak.

A döntéshozatal teljes vertikumában ennek kell megjelenni. Ez hatékony segítség lehet az élhető világ fenntartásában, a felmelegedés mérséklésében. Negatív példaképpen vessünk egy pillantást a nemrég átadott 4-es metróra.

Mindenki számára belátható, hogy az átadott vonal végleges terveinek meghatározása előtt elmaradt az elérhető szolgáltatás minősége és annak költségvonzata közti kapcsolat vizsgálata.

A 4-es metró tervezési időszakában – a hetvenes években – Dél-Buda és Észak-Pest között gyorsforgalmú kapcsolatot jelentett.

A megvalósított szakasz Kelenföld és a Keleti pályaudvar között biztosít összeköttetést, kis állomástávolságokkal. Mindeközben alaposan megváltottak a közlekedési igények. A főváros lakossága ~ 20%-kal csökkent, az agglomerációból reggelente sűrű sorokban érkeznek a személyautók, változatlan számú nyomsvonatokon, s ezen a városon belüli nagy kapacitású metró üzemeltetése sem változtat.

Mindeközben a nagy kereskedelmi központok a Belvároson kívül, jelentős súllyal a város peremén épültek fel, ami a belváros megközelítésének igényét csökkentette.

[18] Hegedüs J.–Fodor Á. (1988): *Értékelemzési kézikönyv*. Budapest: OMFb.

[19] Tóthné dr. Szita K. (2008): *Életciklus elemzés, életciklus hatásértékelés*. Miskolc: Miskolci Egyetemi Kiadó.

[20] Holick, M. F. (2012):
A nélkülözhetetlen D-vitamin. Budapest: Park.

Azzal, hogy a közlekedési igények kielégítésének ezt a megoldását választották, csak részigények kezelésére kaptunk költséges megoldást. Tetszőleges két pont között – holisztikus megközelítés esetén – a rendelkezésre álló szolgáltatók – BKK, VOLÁN, MÁV – együttes ajánlata jelenthet gazdaságos megoldást. (Mindhárom szolgáltató teljes szolgáltatásra törekszik, de a kedves utas mindig csak egyet vesz igénybe...)

Megítélésem szerint a megvalósult beruházással az időközben elfogadott törvényi előírások elvárása sem teljesült.

A személyszállítási szolgáltatásokról szóló 2012 évi XLI törvény preambulumban olvasható: „olyan egységes közszolgáltatási személyszállítási rendszer jöjjön létre, amely elősegíti a közösségi közlekedés társadalmi és gazdasági elsőbbségének érvényre jutását az egyéni közlekedéssel szemben”. Továbbá a „3. § (1) A közforgalmú személyszállítási szolgáltatást végző közlekedési szolgáltatók, kötelesek a személyszállítási szolgáltatási tevékenységek hatékony ellátása érdekében egymással együttműködni.”

Az értékelemzést nélkülöző döntés-előkészítés eredményeként az utca embere a Gellért téren választhat, miképp menjen át a Duna tulsó partjára:

- gyalogosan, napfényben (5 perc)
- villamossal (min. 5 perc, ritkuló járatsűrűség...)
- metróval, 30 méterrel a föld alatt (min. ~10 perc)

A metró igénybevétele viszont csodálatos élménnyel gazdagítja: a felfelé haladó mozgólépcsőről láthatja a reflektorok fényével aláfestett kék eget...!

(A napfényben tett séta viszont hozzájárul a szervezet D-vitamin termeléséhez.... [20])

Pentele – Párt - Politika

A háború utáni évek oktatástörténeti eseményeinek vázlata Dunapentelén, illetve Sztálinvárosban

Összefoglalás: A tanulmány vázlatosan mutatja be azokat az 1945–1953 közötti főbb oktatáspolitikai intézkedéseket, melyek közvetlenül hatottak a pentelei iskolára, illetve az épülő város új iskoláira: úgymint a háború utáni első tanév megkezdése, a nyolc osztályos általános iskola bevezetése, az új tantervek, tankönyvek érdekességei, illetve az új város első iskoláira is kitér.
Kulcsszavak: Dunapentele, Sztálinváros, 1945–1953, oktatástörténet, oktatáspolitikai.

Abstract: This study presents schematically the main educational-political notices which influenced directly the school in Pentele and the schools of the erecting new city: the start of the first term after the war, introducing the 8 grades primary schools, the new curriculum, and the interesting things about the new textbooks, respectively of the first schools of the new city.

Keywords: Dunapentele, Sztálinváros, 1945–1953, educational history, educational politics.

* Dunaújvárosi Főiskola,
Tanárképző Központ
E-mail: magyara@mail.duf.hu

Bevezetés

Az alábbi dolgozat rövid áttekintése a háborút követő nyolc évnek oktatástörténeti szempontból – Dunapentelére, Sztálinvárosra fókuszálva. Sorra veszem az 1945-1953 közötti főbb oktatáspolitikai intézkedéseket úgy, hogy közben rávilágítok arra, hogy azok hogyan hatottak Pentelén, illetve az épülő új város iskoláiban. Mert a város építésének megkezdésével egy időben iskolák, óvodák, bölcsődék is kinőttek a szántóföldekből, mert Dunaújváros – akkor még – a fiatalok, illetve a gyerekek városa volt.

[1] Matussné Lendvai Márta (1996): *Fejezetek Dunapentele iskolatörténetéből*. Dunaújváros: Intercisa Múzeum.

[2] Kardos József (2007): *Iskola a politika sodrásában 1945–1993*. Budapest: Gondolat.

[3] Kiszely D.–Szilágyi L.(1965): Fejér megye iskoláinak fejlődése 1945-től napjainkig. *Fejér Megyei Szemle* 2. sz. Pp. 69–92.

A pentelei iskola a háború után

A harci cselekmények során a dunapentelei iskolaépületet is több találat érte. 1945 tavaszán falai között szovjet hadikórház működött [1]. A háború miatt megfogyatkozott a pedagógusok és a diákok létszáma is. A tanügyigazgatás országos szinten összeomlott [2]. A pentelei iskola igazgatója 1945. április 15-én a tanfelügyelőnek így írta le az iskola állapotát: „Az épület állapotát leírni úgyszólván lehetetlenség, ezt látni kell! Az épület három repülőbombatalálatot kapott, azonkívül számos akna- és ágyúlövedék találatot. Az épület tetőzetének a fele hiányzik, a másik fele roncs. Egy telitalálat az épület északi szárnyát ledöntötte. Nincs az iskolának sem egy ép ablaka, sem egy ép ajtaja. Nincs egy asztal, sem szekrény, sem könyvtár, sem irattár, sem anyakönyv. Nincs egy pad sem [3].” 1944 telén a tanítást be kellett szüntetni, mert magyar katonák beszállásolására az összes tantermet, az iskolában lévő magánlakásokat, az óvodát, de a községi kultúrházat és a vendéglők nagytermeit is lefoglalták. Ennek ellenére 567 fő volt a tanulólétszám az 1945-46-os tanév elején, magasak voltak az osztáylétszámok is, de a tantestületet mindössze 12 tanár alkotta [1].

Oktatáspolitikai intézkedések és azok hatása a mindennapi iskolai munkára

Az első jelentős oktatásügyi fordulat 1945 után a nyolc osztályos általános iskola létrehozásának elrendelése volt. Voltak ellenzői, és sokan támogatták.

Kovács Máté, a reform kidolgozója és gyakorlati irányítója az Eötvös-féle népoktatási reform jelentőségéhez hasonlította [2]. Kállai Gyula így beszélt erről: „A Horthy-rendszer kasztokra tagolt iskoláival szemben az általános iskola jelentőségét a demokrácia megerősítésében méltán hasonlították a földreforméhoz. Egyidejűleg megkezdődött az oktatás-nevelés tartalmának demokratizálása, korszerűsítése, a vallásos misztikum, a nacionalizmus, a tudománytalanság kiűzése a nemzeti történelem és irodalom, de a természet-tudományi tárgyak oktatásából is. (...) Pártunk hozzálátott annak megvalósításához, hogy a munkás- és parasztfiatalok megfelelő számban tanuljanak közép- és főiskolákon. A Népi Kollégiumok Országos Szövetségének elterjedése

és lelkesítője a Kommunisták Pártja volt. A párt kezdeményezte és felkarolta a szakértelességi mozgalmat, továbbá a felnőtt dolgozók esti, levelező és tanfolyami oktatását is [4].

A pentelei pedagógusok az ellenzök táborához tartoztak, hiszen ők látták, hogy a rendelet nem volt előkészítve, nem számolt az eltérő lehetőségekkel, igényekkel, feltételekkel: épület, terem, tanár, taneszköz. A pentelei tantestület nem találta megvalósíthatónak az 5. osztály megnyitását, mert „az iskola romokban, sem teteje, sem ajtaja, sem ablak, fűtőanyag és felszerelés nincs”. A tanfelügyelőség ezt az álláspontot nem fogadta el. Felszólította az igazgatót, Nagy Pált, hogy indokolja döntését. Az igazgató indoklása: Az előző tanév anyagát nem sajátították el a tanulók a megfelelő szinten. Nincs nyelvtanár. Az iskola (fent említett) állapota. A válasz: Nem ok a halogatásra, hogy a tanulók az előző évek anyagát nem dolgozhatták fel rendszeresen, mert a rendelet ezt is számításba veszi (tanmenet). Nem kizáró ok a nyelvszakos tanerő hiánya sem, mert a tanulók a szabad foglalkozások közül csak azokat választhatják, amelyek tanítására megfelelő tanerő rendelkezésre áll. Az áttérést a nép érdeke kívánja.” [1]. Az 1946-os tantervnek az egyik negatívuma az volt, hogy nem tudta megoldani az alsó és a felső tagozat egymásra építését, ezért az 5. osztály buktatóosztállyá vált. A dunapentelei 5. osztályosok 65-en voltak, ebből 20 megbukott, és csak ketten értek el jeles eredményt.

A tanítást egyéb körülmények is nehezítették. 1945. november 10-től a tanítást szüneteltetni kellett a hideg miatt. A tanfelügyelő ezt azzal a kikötéssel hagyta jóvá, hogy a tanulókkal otthonukban naponta legalább 5–6 órát kell foglalkozni egyenként vagy egymást váltó kisebb csoportokban (április 23-ig). A pentelei iskola véglegesen csak a hároméves terv során épült fel (tantermek, szekrények, padok, asztalok, tanítói lakások, tornaterem, szer-tárok, műhely- és háztartási gyakorló helyiség) 1947-től kezdődően.

Országosan már 1945 nyarán megkezdődtek a tanfolyamok, melyek az oktatás szellemének megváltoztatását tűzték ki célul, egyelőre csak a világnézeti, társadalomtudományi tantárgyak tanítóit érintette [2]. Pentelén a nevelők világnézeti átképző tanfolyamára 1946–47-ben került sor [1]. A tankönyvek felülvizsgálata már 1945-ben megkezdődött. Elsősorban a történelem, földrajz, irodalom tankönyvek revíziója történt meg. Helyi szinten az igazgató irányításával három szempont figyelembevételével: (1) Az első világháborút követő részek kitépése és elzárása.

[1] Matussné Lendvai Márta (1996): *Fejezetek Dunapentele iskolatörténetéből*. Dunaújváros: Intercisa Múzeum.

[2] Kardos József (2007): *Iskola a politika sodrásában 1945–1993*. Budapest: Gondolat.

[4] Ortutay Gyula visszaemlékezése az iskolák átlamosítására. Az első évek (1945–48).

[1] Matussné Lendvai Márta (1996): *Fejezetek Dunapentele iskolatörténetéből*. Dunaújváros: Intercisa Múzeum.

[2] Kardos József (2007): *Iskola a politika sodrásában 1945–1993*. Budapest: Gondolat.

[5] Országos Levéltár M122

(2) A fegyverszüneti szerződésben megjelölt határokhoz való alkalmazkodás.
(3) A marxista szocializmus építő erejére való rámutatás. A tantestületek dönthettek, de ez a helyi revízió nem volt elegendő, mert nem alakult ki egységes gyakorlat. Így szükségessé vált a központi felülvizsgálat. A tankönyvek nagy részét nem engedélyezte használni az Országos Köznevelési Tanács Tankönyvi Bizottsága. [5] 1946. június 1-jén fogalmazták meg az egységesítés igényét, de a Gazdasági Főtanács – tekintettel a rossz gazdasági helyzetre – elutasító határozatot hozott. Az állami tankönyvkiadó 1947-ben került újból napirendre, végül csak 1949. március 4-én alapították meg a Tankönyvkiadó Nemzeti Vállalatot, mely egybeesett az uniformizált tankönyvek megjelenésével [2]. Lenin, Sztálin és Rákosi pedig olyan módon jelent meg a tankönyvek lapjain, hogy kis olvasóikra barátságos példaképként hassanak (Acélos Szoszó és Vologya). Mikor pedig a Dunai Vasműt építeni kezdték, a tanfelügyelők azt ellenőrizték, hogy minden órán szó esik-e a Vasműről, az élmunkásokról, a pártról, a munkásosztály vezetőiről, az ötéves tervről, a tanácsokról. 1950 őszén a VKM Nevelési Főosztálya kérte azoknak az óráknak az óravázlatát, s jelentést arról, hogyan fogadták a tanulók, milyen lelkesedést váltott ki belőlük ez a hatalmas, csodálatos vállalkozása a magyar népnek, ti. a Békemű építése. Az összeadás, kivonás gyakorlása szöveges példákön keresztül úgy történt, hogy a Vasmű építésénél felhasznált anyagokkal számoltak a 4. osztályos diákok. Az államosítás megteremtette a „szocialista” iskolai szervezet kiépítésének feltételeit.

Dunapentelén Balázs Mihály, a Parasztpárt egyik helyi vezetője 1948. június 9-én azzal is megindokolta az államosítást, hogy ezzel a község jelentős tehertől fog megszabadulni [1]. Aki a „demokrácia”, azaz a proletárdiktatúra között nem látta az egyenlőségjelet, reakciónak minősült. Ortutay Gyula (VKM) országos szinten szorgalmazta a vallásoktatás fakultatív jellegű bevezetését [2]. Míg 1945–47 között az iskolai nevelésben nem volt jellemző a világnézeti egyoldalúság, a marxista-kommunista nevelés kötelező jellege, az osztályharcos, kirekesztő ideológia, csak a szociális egyenlőség kicsit romantikus elképzelése volt jelen, addig 1948 után a politika beleszólt mindenbe. A fegyelemre nevelés visszatérő témája lett a nevelési értekezleteknek. Ugyanis a szocialista új embertípus alapvetően fegyelmezett.

Az MDP befolyása az iskolai életre Dunapentelén is megfigyelhető volt. Képviselőik jelen voltak a tantestületi üléseken, hogy meggyőződjenek a munka „demokratikus” voltáról. Egy 1950-ben tartott szülői értekezleten Garancz Istvánné (a szülői munkaközösség elnöke) és Garancz István hozzászólásukban a pártnak a fegyelmezett gyermekek nevelésében játszott szerepét hangsúlyozták. Garancz István (a Dunai Vasmű-építkezés egyik előmunkása) a hazaszeretetre nevelés fontosságát emelte ki: „Aki hazáját szereti, szereti a Pártot, aki a pártot szereti, az szereti a Szovjetuniót.”

1950. május 2-án Dunapentelén megkezdődött az építkezés. 1951. szeptember 15-én megkezdte működését az új város első általános iskolája, a mai Vasvári Pál Általános Iskola. Öt tanteremben folyt az oktatás, 225-en iratkoztak be, februárban már 290-en kaptak félévi bizonyítványt. A gyerekek száma tehát rohamosan nőtt: 1951 szeptemberében 613 iskolás korú gyerek volt Dunapentelén, 1952 szeptemberében viszont már 1041 tanuló kezdte a tanévet [6].

A tanulmányi eredmények viszont elszomorítóak voltak. Az 1951–52-es tanév első félévében az általános iskolások 7,5 százaléka megbukott, és ebben része lehet annak is, hogy „lábbelihiány miatt mulasztások vannak”. De a 44 nyolcadikos közül 34 jelentkezett továbbtanulásra. Ugyanezen az őszön megnyitotta kapuit az első óvoda, amelyet Krupszkájáról neveztek el, és ahol a megnyitás napján negyvenöt kisgyermeket fogadtak. Ez a szám azonban a szó szoros értelmében napról napra nőtt, mert az új munkavállalók új és új gyerekeket hoztak reggelente az óvoda kapujába. 1953 februárjában már 1226 diák volt a városban. A városi tanács végrehajtó bizottságának ülésén Sófalvi István, az oktatási osztály új főelőadója arról számolt be, hogy a tanítás jobb megszervezése érdekében szükség van a húsztantermes iskola valamennyi tantermére, sőt a tíztantermes (mai Móricz Zsigmond) iskola épületére is. Szeptemberben már két iskolában 1062 sztálinvárosi kisdíák (az óvárosi iskola létszámát nem számolva) kezdte a tanévet. Ugyanekkor nyílt a város első középiskolája, a gimnázium, amely a húsztantermes iskola egyik szárnyában kapott helyet. Korábban a továbbtanuló diákok a dunaföldvári gimnáziumba jártak naponta autóbusszal. Ugyancsak szeptemberben nyílt meg a Kerpely Antal Kohóipari Technikum is, amelyet diákostól, tanárostól Diósgyőrből telepítettek Sztálinvárosba. A diákszallót az iskolával szemben a Szórád Márton út egyik lakóépületében rendezték be. 1953. október 18-án megnyílt a zeneiskola is [6].

[6] Miskolczi Miklós (1975): *Az első évtized. Dunapentelétől Dunaújvárosig. Dunaújváros: Városi Tanács.*

[6] Miskolczi Miklós (1975): *Az első évtized.* Dunapentélé-től Dunaújvá-rosig. Dunaújváros: Városi Tanács.

[7] Balogh Zoltán András (2004): *50 éves a Sándor Frigyes Zeneiskola 1953-2003.* Dunaújváros: Extra Média Nyomda Kft.

Az épülő szocialista város nem maradhatott el a kulturális ismeretterjesztés terén sem, ehhez elengedhetetlen volt a művészeti fórumok teremtése. Ezt megelőzően csak Székesfehérvárott működött zeneiskola [7], tehát jelentős esemény volt országosan is, hogy alig pár évvel a város építésének megkezdése után zeneiskola nyitotta meg kapuit. Az esti- és levelező oktatás igen népszerű volt Sztálinvárosban. Már 1951 augusztusában 209 jelentkezőt számláltak a dolgozók magas-, mély- és építésszerelési szaktechnikumában. 1953 tavaszán 220-an jártak esti középiskolába. Sztálinvárosban politikai kérdésnek tekintették a munkások továbbkésztését. Kezdődött ez az ún. átképzésről szóló rendelettel, amely lehetőséget adott rá, hogy segédmunkások és betanított munkások néhány hónap alatt szakmunkásvizsgát tegyenek.

Az építkezés előrehaladtával egyre sürgetőbb feladat lett a kohász-képzés. Nemcsak azért, mert az ózdi, diósgyőri, csepeli szakemberek áttelepítése gondokkal járt, hanem azért is, mert be kellett váltani az ígéretet, miszerint: a Sztálin Vasműben azok a parasztfiatalok fogják olvasztani a vasat és az acélt, akik felépítették a gyárat és a várost. De nem volt könnyű új munkásokat képezni. Egy 1952-ben indult daruvezetői tanfolyam jegyzőkönyve szerint a tanfolyam 47 hallgatója közül csak háromnak volt nyolc általános iskolai vagy ennél magasabb végzettsége. 1953 februárjában húsz volt építőmunkás vasöntő szakmát kezdett tanulni az öntödében, de még további 2050 kohász-gépész szakmunkásra és 940 kohász-gépész műszaki dolgozóra lett volna szükség a Sztálin Vasműben [6].

Összegzés

Óriási lendülettel kezdték meg tehát az új városban a tanulást és a tanítást egyaránt. Fiatalos és romantikus volt ez a lelkesedés, de annyi bizonyos, hogy a két évtized alatt a semmiből felépült város oktatásának alapjai máig igen szilárdnak bizonyulnak.

Galéria

Bakos Miklós fotói

